

Eýran... Režim, rewolýusiýa we aýal

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 25 января, 2025

Eýran... Režim, rewolýusiýa we aýal EÝRAN... REŽIM, REWOLÝUSIÝA WE AÝAL

Režim bu gezek jemgyýetçilik we ideologik taýdan ýara alman çykyp bilmez...

Tähranda 13-nji sentýabrda «ahlak polisiýasy» tarapyndan tussag astyna alynandan soñ reanimasiýa düşen Mahsa Amininiň 16-njy sentýabrda aradan çykmagy ýurtda gahar-gazaba ýol açdy / **Fotosurat: AFP**

Häzir bolup geçýän wakalar ne geçen baş ýıldaky ýaly zerur protestlere, ne-de 2009-njy ýıldaky «Ýaşyl hereket» gozgalaňyndaky ýaly syýasy tolgunşyga meňzeýär.

Eger Eýranyň Reşt şäherinde ýaşy gartaşan aýal bürenjegini çykaryp köçä çykmagá milt edip bilyän we «Režimiň başyna ölüm!» diýip gygyrýan bolsa, bu protestler medeni-jemgyýetçilik öwrülsiginiň gelip ýetendigini aňladýar.

Bu protestler döredilen wagtyndan bärki eýran režiminin tebigatyny we dini liderden soňky geçiş döwrüne gönükdirilen taýýarlyklary gönüden-göni täsiri astyna almagy taýdanam iň howplusydyr.

Ýaş kürt gyzy Mahsa Amininiň ölümü fundamental ideologik ganatyň eýran halkynyň pehlewi režime garşıy rewolýusiyasyny ogurlap, ony yslam ramkasyndaky ideologik režime öwreninden

bäri eýran jemgyýetinde açylan ýaralary täzeden ganatdy. Eýranyň häzirki režimi dini basyş alyp barýar, munuň özi basylaryň iň howplusy we zorluklysydyr. Ol iň köp haky iýlen we azatlygy «dula bakdyrylan» aýal-gyzlara gödek daraýar. Milli diskriminasiýa syýasaty sebäpli kürtçe adyndan mahrum edilen Mahsa Amini dawasyndaky iň howply zadam iki hili tragediýanyň mysalyny görkezýänligidir.

Birinjisi, esasanam režimiň täzeden başlangyç döwrüne, ýagny 80-nji ýyllara döndürmäge dyrjaşýan eýranly köp aýal-gyzyň ýagdaýyny görkezmegi.

Ibrahim Reisi prezident bolan gününden bäri ilkinji gurlusyny täzeden gazanan häzirki režimiň tebigatyna laýyk dini lider saýlanmagy üçin taýýarlyk görülýär.

Bulam eýranly aýallary Muhammet Hateminiň, Hasan Ruhaniniň, hatda Mahmud Ahmedinejadiň döwründe gazanan käbir ýeñillilikli hukuklaryny ýitirmek howpuny abandyrýar.

Şeýle-de, Eýrany döwrüň zerurlyklary bilen magnawy identifikasiýasyny integrasiýalaşdyryp bilen zamanabap we kognitiw mümkünçilikleriň bolan ýurdunda ideologik güýjünü gaýtadan dikeltmek üçin göreşýän režim Owgan Talibanya meňzeş modeli täzeden durmuşa geçirmäge dyrjaşýar.

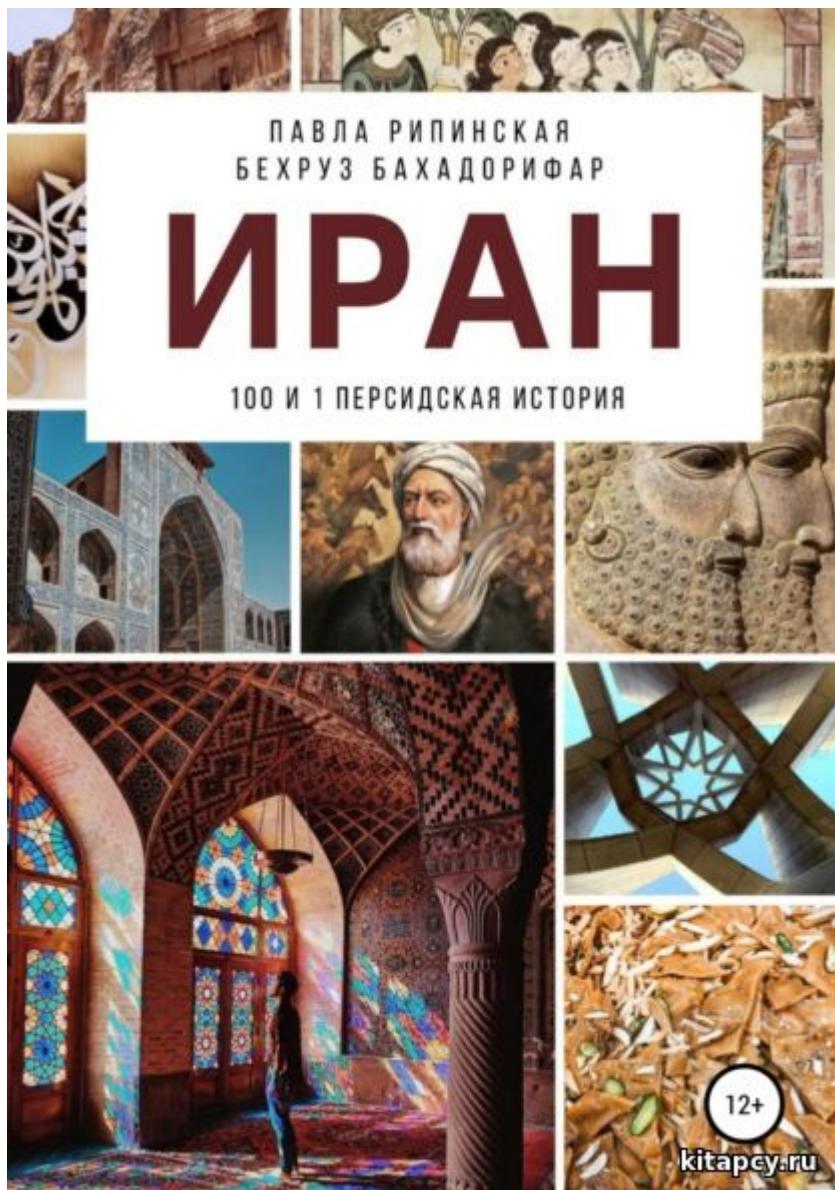
Ikinji tragediýa bolsa, Mahsanyň ýa-da beýleki ady bilen Žinanyň kürtlerdir araplar ýaly ikinji düzümlerine garşı milletçilikli we dini diskriminasiýa syýasatyny ýöredýän merkezi ýurtda kürt bolmagy.

Bular özlerini ikinji derejeli raýatlar hökmünde-de görenoklar.

Olar uly halklardan bolan bir zenanyň eýe hak-hukuklaryna-da eýe däl.

Emma režimi sarsgyna salan zat gynalmalara uçrap aradan çykan Žina Amininiň tragediýasynyň döwlet derejesindäki tragediýa öwrülmegidi.

Munuň özi Eýranyň köp şäherinde tokaý ýangyny ýaly tutasyp, bürenjek atynma mejburylygyna garşı halk gozgalañyny gorjalady.

Bu ýagdaý režimiň ideologik parametrleriniň birine gönüden-göni howp abandyrýandygy üçinem howply bolup durýar.

Başa dolanyp geler bolsak, ilkinji günden bäri protestleriň köpüsiniň käbir syýasy sloganlary öňe tutýandygy we öz ugurlary bilen çäklenýän öňki zerur protestlerden tapawutlylykda syýasy-jemgyýetçilik kwalifikasiýasyny gazandy. Režimk halky penjesine gysyp alma müddetinde milli ýa-da sebitleýin faktory ulanýardы.

Emma bu protestler eýrananylaryň owalky ähli sebitleýin, dini we etniki ýakynlyklaryny aşyp, öňki režimi agdarma şygary astynda birleşen wagtynda eýran rewolýusiýasyny guran ilkinji protestlerine iň ýakyny bolup biler.

Munuň özi häzirki režimiň protestleri gözegçilik astynda saklamagyny kynlaşdyrar we bulary basyp ýatyrmak üçin çäklendirilmedik güýje yüz urmaga mejbür bolar.

Galyberse-de, bu bolup geçýän wakalar režimiň içerki gurluşyny

täzeden düzýän we rewolýusion režimiň üçünji tapgyryny başlamaga taýýarlanýan wagtynda partlady.

Režim sosial-ideologik mantygyny, syýasy yönelmelerini ret edýän dürli gatlaklardan emele gelen köpçülige sözünü ýoredýän we gözegçiliği diňe diýdimzorluk arkaly üpjün edip bilyän ideologik-harby azlyga öwrüldi.

Esaslandyryjy dini lideriň döwründen soň doglan täze nesil bar we bu nesil häzirki dini lideriň döwründe gönüden-göni režime garşıy çykýandygyny aýdýar.

Bu nesliň üçünji dini lider bilen aňsat oňşup gidibermegi mümkün däl. Hususanam täze lider mirasdüşerlik (nesilden-nesle) arkaly başa geçäýse dagy soňunynyň näme bilen gutarjagynyň bellisi ýok.

Şu sebäpli režimiň başýapynja gozgalaňyny basyp ýatyraýmagy ähtimalam bolsa, ulanjak gara güýji we tutha-tutlugy gutulgysyz ýagdaýda täze tolgunşyklaryň döremegine getirer.

Emma režim bu gezek jemgyýetçilik we ideologik taýdan ýara alman çykyp bilmez.

Mustafa FAHS.

24.09.2022 ý. Publisistika